

BEOBIDE (*)

Jaun, andreok:

Itz bi zor dizkitzuet, gaur Zumaya'n egiten dezuten omen-aldi onen betegarri. Omen-aldi, merezi-merezi bat, Zumaya'ko seme argi dan don Julio Beobide'ri.

Ni ez naiz zumayarra; bañan bai Beobide Eskultorearen aspaldiko adiskide zaarra, zaar bezain adiskide miña, biotz-biotzekoa.

Ia irurogei urte dira, nik ezagutu nuala: Gazteitz'en, Bitoria'n ezagutu ere. Gu Seminarioan bizi, eta bera an inguruko Santa Maria kalean, orain Gotzai dan don Mateo Mujika'ren etxe berean: don Mateo goian, eta gure Julio bean, apupilo Seminarioko sukalde-zaiaren, kozineroaren etxean. Ez genduan askotan alkar ikusiko; Seminario-jaatekoan, eta andik etxera etortzekoan.

Beobide, Gazteitz'ko Katedral berriko Eskultoreak Gazteitz'en ipiñi zuten Eskultura-Ikastolan zebillen... Mutil gaztea, mutil apaña, illegorri-antza, abarketa txuriak oñetan, pelotaria zirudian... Alakoxea daukat nik gogoan, orduko gure Julio'ren iduri bipil, urduria... Ez bait-zait bein ere geroztik aaztu... Seminariora joatekoan eta etortzekoan, guk apaiz-gaiok bazkaltzen genduan otordu-gelan, an ageri izaten ziran, Beobide'k Eskultura-Ikastolarako saio bezela egiten zituan buztinzurizko busto-eta-abar... Geroztik egin al-du makiña bat alakorik eta ederragorik!...

Orixe da, nik gaur gogo-gogoan daukadan gogoangarria, Beobide'ren pertsonari buruz.

Eta ez noa, bere pertsonaz ezer geiago esatera. Nik bezain ondo ezagutzen dezute zuek. Izan ere, zumayarrok ba'dezute bentaja ori:

(*) Zumaya'n egindako itzaldia.

Beobide beti zuen artean, beste edozein bat bezelaxe, ikusi dezute. Orren tallako zenbait artista, erritik kanpora joan oi-da; eta errian, «ba'dalakoa» besterik ez da jakiten: ba'dalakoa, bañan errian oso gutxitan ikusia. Beobide, ez. Beobide beti zumayar, zumayar jator izan dezute... Zuek, ezik, sospetxarik asko egin gabe, nolako artista zendukaten, ixillik asko, Kresala-lantegian, eten-gabe lanean ari zan zumayar apal-apal ura.

Pertsonaz guztiok ezagutzen zenduten; bear bada, artistaz oso gutxi, merezi baño askoz gutxiagok. Orregatik nik gaur artista-alderdi oni elduko diot, itz bi zuei, zumayar jator oiei, omenaldi ontan esateko. Eta artistaz ere, ez pentsa, esan liteken dana esango dedanik. Ordu asko bearko lirake ortarako. Nik, neronek gai ontaz dauzkadan gogoan-garri batzuek besterik ez dizkitzuet aipatuko. Gutxi, bañan neretzat oso gogoangarri ta jakingarri diranak.

* * *

—Zer-nolako artista da zuen Beobide au?

(Egia esan, une ontan naiago nuke, bera emen ez balego. Bai bait-dakit, nolako lotsa ta sufrimena ematen dioten, beraren goga-garri esan bear izaten diran goratarreak. Orregatikan, berriz ere, ez det esango, esan litekean gutzirik, ezta laurdenik ere; berari lotsarik eman gabe, esan nezakeana bakarrik baizik. Gutxi nola-nai ere.)

Artista, bere arte-obraen «aita» dala esan oi-da. Beobide ez da bere obraen «aita» izan; Beobide, bere obraen «ama» izan da beti. Benetako artistak oi-diran bezela; areago oraindik. Benetako artistaren lanak, beren «aita», espirituua izan oi-dute. Eta Beobide'ren espiritu ori, benetako espiritu santua izan da beti. Espiritu santuaren arnasa sentitu, eta bere lanak Beobide'k bere biotzean oretu, gozatu, eta berotu izan ditu beti: amak bere aurra bezela: bere biotzean, bere barrunbean, bere erraietan bizia emanaz. Benetako artista, benetan bere arte-obraen «ama» da.

Bañan amak era askotakoak oi-dira.

Lenengo: ba'dago baztarretan nolabaiteko emakumerik, ama iza-tegatik bere maitasuna edozein gizoni eskeintzen dionik. Beobide'ren amatasuna ez da izan, iñoiz ere, olakoa. Berak ez dio, bein bakarrik ere bere arterik eskeiñi, jaungoikozko espirituari baizik, espiritu garbiari, espiritu zerutarrari: Beobide'ren artea, ezer-bada-ta, Santuen Idurientzako izan da, Santuen eta Jaunaren idurientzako, edo-ta Jaungoikoaren irudirik ederrena dan giza-aurpegiarentzako; oietxek bait-dera gure Eskultore zumayarrak beti jorratu izan dituan gaiak: Jauna

bera, Jaunaren Santuak eta giza-aurpegia, giza-bustoa, Jaungoikoaren irudirik ederrena...

Ama izan diteke, bigarren, bere aurra iñudeari uzten diona; berak sortu, bañan iñudeari azitzeko ematen diona. Beobide ez da izan bere lanentzat olako ama; berak ez dio eman bere lanik iñungo iñuderi aziketarako.

Beste era batekoa izan da Beobide'ren amatasuna bere lanentzat, bere sorkarientzat, bere obraentzat. Berak pentsatu, berak sortu, berak azi, berak musukatu, berak laztandu, berak eman azkeneko ikutuetañoako guztia. Ori izan da gure Beobide'ren bere lanentzako amatasunaren izaera.

Bear bada, lan geiegi egin bear izan du, bere obrari olako tratua emateko: denbora-galtze aundia, indar-gastu aundia...

Neroni ikusirikan nago gure artista negu gogorrean, lau aldetara zabalik zegon aldamiu batean, arrizko bloke ikaragarri batean Dom Bosko'ren imagiña ateratzen, burnizko mallua eskuan, burnizko zintzelaz arri gogorrean jo-ta-jo, lenengo golpetik asi-ta azkenekoraño, edozein argiñek egin zezakean desbaste-lana berak bere eskuz egiten, otzaren otzez sudurra gorri, eta bujanda txiki bat lepoan biratua... Karaitz gogor artan mallu-golpe bakoitzak, Beobide'ren esku-muturretako nerbiotan zenbateko ostikada egiten ote-zuan, Jaungoikoak bestek iñork ez daki... Jaungoikoak eta zerutikan begira zeukan San Juan Bosko'k berak... berak ordainduko bait-dizu, Beobide, egunen batean, Usurbil'go Ingemar'en lantegi idekian egin zenion eskulturarazko grupo bikain ura...

Olakoxea izan da, bada, beti Beobide'ren arte-era: berak egin bozetuak, berak egin gaiaren desbastea... egurra bada, arria bada, dana berak. Ori da egia. Eta ori da, ain xuxen, Beobide'ren lanak ain osoki bukatuak aterazi dituana.

* * *

Bañan beste gauza bat orain. Berak esan nai baliguke, jakingo genduke, Beobide'ren artearen beste izkutuko aurpegi ta detalle bat: zenbat maite izan dituan beti, bere eskuetatik ateratako lanak, lan bukatuak; nolako penaz ikusi izan dituan, bere lantegitik ateratzen, beren enkargatzalleen eskuetara joateko... Berak esan nai baliguke...

Bañan errespeta ditzagun olako sekretuak. Nik dakidana auxe da: nolako penaz utzi zigun, bere Kresala'tik eramaten, Añorga'ko Elizak duan Ama Birjiñaren busto bikain bat (emen bait-daukazute, ain xuxen, ikusgarri ekarria).

Ama Birjiñaren irudirik, nik ezagutzen ditudanetan ederrenetakoa alde batetik, eta artistaren familiko oroigarritz kutsatua bestetik... nolako penaz ikusi zuan bere tallerretik ateratzen alako egun batean...

Amak besoetan daukan aurra, bere seme baten txikitako iduria da; eta Ama Birjiñaren irudia, berriz, histori polit batez kutsatua... Esango al-degu?... Ara, nik berari entzuna, eta aztutzen etzaidana:

Beobide Iruña'tikan zetorren; Plazaola'ko trenean etorri ere. Plazaola'ko trenea geienean uts-samar ibiltzen zan; eta arratsalde artan ere ala gertatu zan. Eta Julio ta neskatxa gazte bat bakarrik suertatu ziran kotxean —bañan etzaitzela ikaratu!—. Neskatxa Iruñe'ko *Coral de Pamplona*'ko kantora zan —soprano? kontralto?—; ala aitortu zion gure Julio'ri; eta Erasun'go festetara zijoan —nunbait erasundarra izan gurasoz—. Neskatxa egokia; aurpegi ederra benetan; eta Julio'ren tentazioa —bañan etzaitzela ikaratu!—: bere Amabirjiñak egiteko «zer modelu, eredu bikaña uraxel!». Pozik artuko zuan arentxen apunte bat, bere lanetan gogoan eukitzeko... «Esango ote-diot?...». Aizkenik, «tira, ba!». Utziko al-zenidake zure apuntetxo bat egiten neretzako?... Etxaitzela ikaratu. Zure aurpegiaren apuntetxo bat egin nai nuke... Ama Birjiñaren imajiña bat egiteko... Ba'dakizu: eskultorea naiz, eta Ama Birjiñak egin bear izaten ditut... orixe da guztia...

Ez dakigu, neskatxari nolako zarradakoa egingo zion barruan Beobide'ren eskabideak... Bañan gizonaren aurpegi formal-formalak bigundu zuan nunbait, eta berealako batean an egin zuan Beobide'k, geroztik egin dituan Ama Birjiñentzako izan duan eredurik ederrena: ederra alde batetik, eta garbia bestetik; aren irudira egiñak bait-ditu geroztik zuen Eskultoreak, dozenerdi bat pasatu Ama Birjiñaren irudi bikain... gogo-gogoz «Salbe» bat esateko moduko imajin bikain-garbiak...

Ez dakigu, Erasun'go neskatxak jakingo duan, nolako imajin ederrarako eman zuan arratsalde artan bere eredia... Ori zala urte asko samar ere ba'dira-ta, onezkero bera ere zaartuxea egongo da gaxoa... zeruan ez badago, irudi bikain batzuek egiteko bere eredia eman zion Zeruko Amaren ondoan...

* * *

Bañan, jarrai dezagun aurrera, eta ikusi orain, nolako kategoria duten gure artistaren lanak.

Eskultura batek, beti ere, bi gauza ditu bear-bearrekoak: bata antza, eta bestea, bizitasuna. Eskultura bat izan diteke, ereduaren

antz-antzekos, bañan antz illa. Antzaren bizitasunak osatzen du lan baten edertasuna ta kategoria.

Bizitasunak, berriz, bi gauza bear ditu: begiratu bizia, eta gorputzaren keñu bizia. Begitura izan bait-liteke era askotakoa: tristia edo alai, asarrea edo goxoa, bizia edo illa, distraitua edo zorrotza... Ala berean, baita gorputzaren igitura, izan liteke keñuduna, edo keñugabea, motela —askotan oi-dan bezela.

Bi gauza oiek —ezer ba-da-ta— begitura ta gorputzaren keñua, alegia —dira Beobide'ren lanetan nabarmen-nabarmen ageri diranak.

Ikustagun, adibidez, Añorga'ko Ama Birjiña, Ama Birjiñaren bustua.

Beobide'ren imajin bikain au ikustean, askotan etortzen zaizkit neri gogora, Florentzia'ko *quatrochentoko* Maisu imajin-egilleak: Donatello, Luka Della Robia, Mino da Fiesole... Beobide'k, izan ere, oso ondo ikasi ditu Maisu aundi oien pausuak eskultura-artean.

—Zertan? —esango didazute.

—Ikustagun.

Ikustagun lenengo Amaren begitura. Beobide'ren grupo-busto onek, bati baño geiagori, Rafael'en *Madona della Sedia* («Nuestra Señora de la Silla») ekarriko dio gogora; eta antza ere ba'dute, biok, Ama bere Aurrarekin egote ortan. Bañan begira dezagun dana dan bezela, eta ikusiko dezute, nolako aldeak eta diferentziak dauden bion artean.

Rafael'en *Madonak*, lenengo-lenengo, Aurra estu-estu dauka beso-artean; Beobide'renak ez; eltzen dio —ta nerbioso eldu ere— bañan estutu gabe. Bigarren, Rafael'en Amak begitura «distraitua» du, bere baitan bildua, alegia, edo-ta barrura begira, pentsakor-pentsakor; Beobide'renak, ez: zorrotz-antzean, eskui-antzeara begira dago, zorrotz begira gañera, alde artatik norbait Aurrari zerbait egitera baletorkio bezela... Besoz eta begiratzuz, Amak Aurra anparatzera egiten du. Ez didazute esango, gauza ondo pentsatua ez dagonik, eta pentsatu bezain ondo antz-eman, logratua, iritxia...

Olakoxeak dira, gure Beobide'ren eskultura-lanak. Olakoxe kategorikoak...

* * *

Ez nijoakizute, gai oni buruz ezer geiago esatera.

Esan nentzakean, Añorga'ko prozesiotako Jesus Obiratuari buruz zerbait geiago, gorputz il arren «bizitasuna» aipatuaz, alegia. Ezin bait-liteke izan, gurutzean ildako gorputz bat, uraxe baño sakonago, indartsuago egiñik. Eriotz gogorra, eriotz tragikoa. Orixe erakusten

bait-dute, Jesus illaren begi-zulo ikaragarri aiek... Bañan uztagun gai au, beste azkeneko zerbait ukitzeko: Beobide'ren Gurutze Santuak.

* * *

Jesus'en eriotza, bi lapurren erdian izan zan.

Beobide'ren bizitza, esan diteke, Jesus'en bi Gurutze Santuaren erdian arkitzen dala: Zuloaga'ren Gurutze Santua, eta —gaur arte beintzat— Errenteria'ko AA. Kaputxinuen Gurutze Santua...

Bañan bi öien bitartean, beste bat dagola: «Valle de los Caídos»'ko Gurutze Santua. Azken au batez ere eta Zuloaga'rena. Bi lan, bi obra «zein-baño zein» biok. Bañan, igituraz ta begituraz, biok ain elkarrengandikan bestelakoak! Biok ederrak: «zein-baño-zein!» bañan biok oso bestelako expresiodunak...

Bata zintzillik —nola zintzillik ezik!—: bi besoak goitikan beera, zuzen-zuzen, gorputz unatuaren kargaz etenik; aoa benetan egarri... Besteia, besoak, zabal; gorputza astintze estu batean; azkenetako indarketan, bere Zeruko Aitarekin izketan... Bi lan, «zein-baño-zein!», gure Beobide'ri mundu zabalean izen aundia ematen diotenak, eta emango ere diotenak...

* * *

«Ematen diotenak» esan det; bañan ori ez bait-da biziro-biziro egia. Urte askotan euki dute *Valle de los Caídos*'en, Gurutze ura zeinena zan ezjakifiik. «Santo Cristo, policromado por Zuloaga» besterik ez bait-zieten esaten ango *cicerone* diralakoak, ango bisitariak: «Santo Cristo, policromado por Zuloaga», arik-eta alako batean Beobide'ren familiko batek esan zien arte: —Policromado por Zuloaga, pero, ¿y el escultor? —Aquí no lo sabemos. —Pues yo se lo diré a usted: el escultor autor de la obra policromada por Zuloaga, es familiar mío: JULIO BEOBIDE, de Zumaya, gran amigo de Zuloaga... —¡Ah!, pues me faltará tiempo para decirlo en adelante.»

Eta geroztik esaten omen-dute txintxo-txintxo: «Escultura de Beobide, policromada por Zuloaga».

* * *

Eta ez noa, bat-ere geiago luzatzera.

Auxe bakarrik, bukatzeko: Jo dezaiozutela txalo bero-bero bat, Zumaya'ren ondra ta ospe aundia dan nere adiskide min, JULIO BEOBIDE jaunari.

Eta urte askoan, Julio.

Bukatu det.

MANUEL LEKUONA.